

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

**Н. Ю. Кубіній, кандидат економічних наук;
І. І. Сокол; І. І. Рега; О. А. Федорович**

Регіони як учасники економічного розвитку країни вступають у конкурентну боротьбу з іншими регіонами з приводу залучення інвестицій, кваліфікованої робочої сили, нематеріальних активів і інших ресурсів розвитку виробничої сфери та соціальної інфраструктури. Внаслідок цього особливу актуальність набувають питання оцінки конкурентного регіону, яка може бути використана при розробці стратегії його розвитку.

Питанням конкурентоспроможності присвятили дослідження М. Портер, В. Геєць, В. Мікловда, В. Василенко та інші, але методичним підходом оцінки рівня конкурентоспроможності не було приділено достатньої уваги.

Тому метою роботи є обґрунтування пропозиції щодо вдосконалення методики оцінки конкурентоспроможності окремого регіону.

Для вирішення проблеми були поставлені такі завдання:

1. Провести дослідження основних методів оцінки конкурентоспроможності регіону.
2. Розробити пропозиції з удосконалення методичних підходів оцінки регіональної конкурентоспроможності.
3. Здійснити оцінку рівня конкурентоспроможності Закарпатської області порівняно з середніми показниками по Україні.

Унаслідок відсутності єдиної методологічної основи визначення сутності конкурентоспроможності регіону сьогодні відсутні єдині підходи до виміру її рівня. Рейтинги конкурентоспроможності засновані на поєднанні загальнодоступних статистичних інформаційних масивів і результатів опитування.

Серед ряду різноманітних методик оцінки конкурентоспроможності виділимо методики оцінки конкурентоспроможності країни,

які переносяться на мезорівень, і головним чином використовуються у закордонних дослідженнях. До цієї групи віднесені методики Всесвітнього економічного форуму, Світового банку та Міжнародного екологічного форуму. Вони базуються здебільшого на опитуваннях і аналізі доступного масиву інформації і рейтингових оцінках.

До другої групи відносяться методи факторного аналізу, які оцінюють вплив певного набору факторів на інтегральний показник регіону. Позитивним аспектом даної методики є можливість прогнозувати поведінку інтегрального показника внаслідок дії факторів [1].

Окремо виділено оцінку рівня конкурентоспроможності продукції за допомогою індикатора, що отримав назву коефіцієнта випередження. Коефіцієнт випередження визначено як співвідношення між темпами зростання продуктивності праці в регіоні та темпами зростання середньої заробітної плати [4].

М. Портер вважає, що єдиною, що має сенс, характеристикою конкурентоспроможності країни, а відповідно і регіону, є продуктивність. Магістральним напрямом будь-якого регіону є створення високого рівня життя його населення, яке, в свою чергу, залежить від продуктивності праці та капіталу, що перебуває в його розпорядженні. Продуктивність залежить від якості та кількості продукції, що виробляється, та факторів ціноутворення в регіоні, а також від обсягів витрачених ресурсів. Продуктивність праці визначає рівень заробітної плати працюючих, продуктивність використання капіталу визначає рівень доходу, які капітал приносить власникам [3].

Дана методика має декілька недоліків. По-перше, інвестиції в основний капітал можуть

збільшувати продуктивність в довгостроковій перспективі, тому поточний показник не відображає їх потенційної ефективності. По-друге, валовий регіональний продукт за своєю структурою (собівартістю та прибутком) може

бути отримано неефективним способом. Так, у Закарпатській області у 2008 р. при збільшенні валового регіонального продукту на 4,3 % спостерігається від'ємне сальдо фінансового результату (табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники, що характеризують стан України та Закарпатської області у 2007–2008 рр.

Показник	Україна		Закарпатська область		Темп зростання, %	
	2007 р.	2008 р.	2007 р.	2008 р.	Україна	Закарпатська область
Валовий регіональний продукт, млн грн	720731	735866	10508	10960	101,2	104,3
Фінансовий результат від звичайної діяльності, млн грн	135898	8954	257	-261	6,6	-201,6
Заробітна плата, млн грн	278968	371053	4452	5927	133,9	133,1
Зайнятість населення, тис. ос.	20905	20972	548	552	100,3	100,7

Зменшення фінансового результату в Закарпатській області становить 518 млн грн (зменшення прибутку до 0 на 257 млн грн і сума отриманих збитків – 261 млн).

У ході дослідження запропоновано у вигляді оціночних показників відмовитися від валового регіонального продукту, а застосовувати показники фінансового результату внаслідок таких причин:

1. Фінансовий результат показує не тільки поточний рівень результатів діяльності регіону, але й потенціал його майбутнього розвитку. Отримання збитків регіоном означає, що бізнесова активність занепадає, ринок не може прийняти товари та послуги навіть за рівнем їх витрат. При відсутності прибутку зведена до нуля фінансова база наступних інвестицій за рахунок власних джерел компанії.

2. Стабільне зниження прибутковості підприємств у перспективі спричиняє банкрутство бізнесу, підвищення рівня безробіття та зниження рівня заробітної плати – усе це погіршує рівень життя населення.

3. Отримання негативного фінансового результату свідчить про помилки у проведенні інституціональної політики в регіоні, збільшенні рівня ризикованості підприємницької діяльності, що негативно відображається на інвестиційній привабливості області.

4. Зростання рівня рентабельності використання ресурсів, навпаки, свідчить про позитивне середовище в регіоні, існування фінансових факторів зростання інвестицій, перспективність розвитку регіону.

Унаслідок цього рівень конкурентоспроможності регіону рекомендовано оцінювати за такими показниками.

По-перше, це рівень прибутку на одну особу зайнятого населення. Використання даного відносного показника дозволяє враховувати, скільки прибутку приносить одна зайнята в регіональній економіці особа. На рівень даного показника впливає не тільки структура регіонального продукту з позицій його прибутковості, але й ефективність створення робочих місць і використання робочої сили в регіоні. Раціональна зайнятість, інвестиції в людський капітал, мотиваційні механізми в регіоні відображені в запропонованому показникові. При зростанні продуктивності праці неефективні методи господарювання в регіоні будуть висвітлені при визначенні рентабельності регіональної праці. Регіональна праця в даному контексті – це кількість зайнятих в області.

По-друге, показником, який визначає рівень конкурентоспроможності, є середня заробітна плата в регіоні, яка розрахована способом ді-

лення заробітної плати на кількість зайнятих. Зарплата повинна виступати основним джерелом відтворення робочої сили, показником рівня розвитку регіону та фактором привабли-

вості кваліфікованої робочої сили в регіон.

Розрахунок відносних показників, які характеризують рівень конкурентоспроможності регіону, показано в табл. 2.

Таблиця 2

Показники ефективності праці та середньої заробітної плати в Україні та Закарпатській області у 2007–2008 рр.

Показник	Україна		Закарпатська область		Темп зростання, %	
	2007 р.	2008 р.	2007 р.	2008 р.	Україна	Закарпатська область
1. Прибутковість праці, тис. грн	6,5	0,4	0,5	(-0,5)	6,1	-200,0
2. Середня річна заробітна плата, тис. грн	13,3	17,7	8,1	10,7	133,1	132,1

Дані табл. 2 свідчать, що рівень прибутку на одну особу зайнятих становить у 2007 р. по Україні 6,5 тис. грн, а у 2008 – 0,4 тис. грн. Зниження відбулося практично на 94 %. У Закарпатській області катастрофічна ситуація. Враховуючи зниження прибутку та отримання збитків, темп падіння прибутковості праці становить 200 %.

Одночасно спостерігається зростання середньорічної заробітної плати зайнятих – в

Україні темп зростання становить 133,1 % за вказаний період, у Закарпатській області – 132,1 %. Якщо порівняти з показниками продуктивності праці, то спостерігається дзеркальна ситуація – при зростанні продуктивності праці знижується її прибутковість.

Позиціонування Закарпатської області відносно середніх показників по Україні проведено матричним методом (рис. 1).

Рис. 1. Матриця конкурентоспроможності регіону

1-й квадрант показує зростання прибутковості праці та зростання заробітної плати в регіоні. Це найкраща ситуація, яка свідчить про високу конкурентоспроможність регіону.

2-й квадрант показує зростання прибутку, який приносить кожний зайнятий в регіоні, зниження зарплати. Знаходження регіону в даному квадраті свідчить про розвиток ділової активності за рахунок робочої сили. При даній

позиції може бути відмічена висока інвестиційна привабливість регіону, але низька його привабливість для кваліфікованої робочої сили. Відтік робочої сили (за умов її високої мобільності) спричинить у майбутньому її дефіцит, що відобразиться на фінансових результатах.

3-й квадрант показує зростання зарплати та зростання ефективності використання робочої сили. В даному квадранті розташовані регіо-

ни, в яких сальдо фінансових результатів має від'ємне значення.

4-й квадрант характеризує катастрофічне середовище регіонів, у яких відбувається па-

діння середньої зарплати та збільшення рівня збитковості праці.

Позиціонування Закарпатської області відносно України показано на рис. 2.

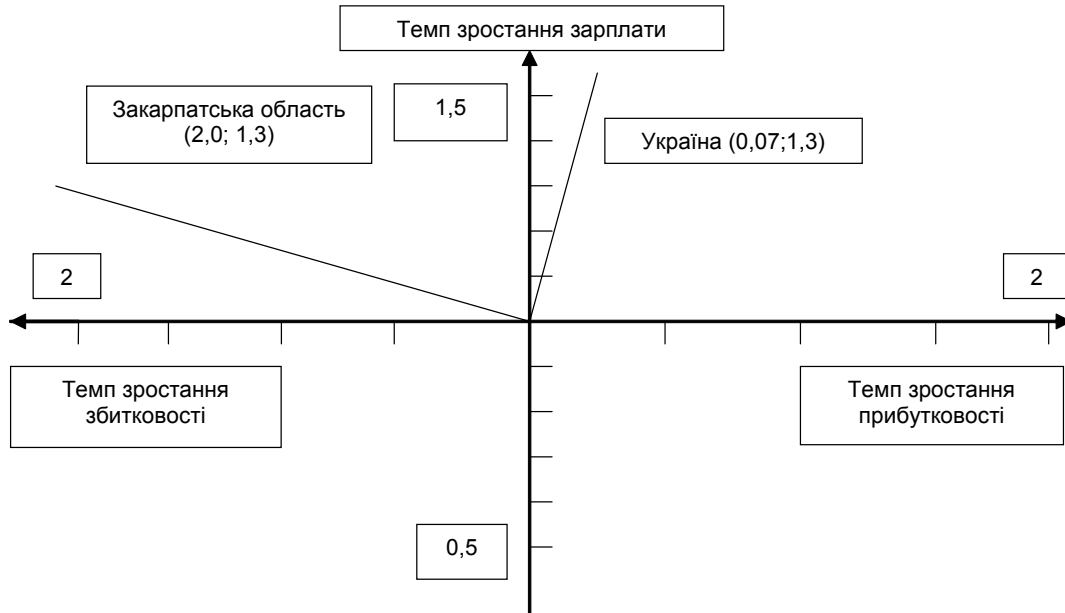

Рис. 2. Закарпатська область та Україна в системі координат конкурентоспроможності

Як свідчать розрахунки, результати яких наведені на рис. 2, Україна знаходиться у квадранті, який відображає зростання прибутку на одну особу зайнятого населення та зростання заробітної плати.

Закарпатська область попадає у другий квадрант, у якому ефективність праці фактично відсутня, спостерігається збитковість. Але при цьому зарплата в регіоні збільшується. Така ситуація отримала назву «курорт», при якій рівень життя не підтверджується досягненнями у праці та бізнесі.

Проведене дослідження показало, що найбільш поширеними при здійсненні аналізу конкурентоспроможності регіону є такі методи: ранжування, факторного аналізу, індикативний. Останнім часом набуває розповсюдження застосування SWOT-аналізу та SPACE-аналізу.

Важливою складовою аналізу регіональної конкурентоспроможності є формування кола показників, за якими визначається рівень конкурентоспроможності. В статті запропоновано використати показники прибутковості зайнятих у регіоні та їх середньої заробітної плати, які дозволяють зайняти позицію в одно-

му з чотирьох квадрантів, що характеризують 4 ступеня конкурентоспроможності регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конкурентоспособность регионов: истоки, оценки и перспективы : монография / [В. Н. Василенко, О. Ю. Агафоненко, В. Е. Будяков] / НАН Украины: Институт экономико-правовых исследований. – Донецк : Юго-Восток, 2008. – 363 с.
2. Маркетинговий потенціал регіону: проблеми та шляхи їх подолання : монографія / [В. П. Мікловда, Н. Ю. Кубіній, Ф. Ф. Шандор, О. В. Щелкунова, О. Д. Коваль]. – Ужгород : Ліра, 2009. – 208 с.
3. Портер М. Конкурентные преимущества стран [Електронний ресурс] / М. Портер. – Режим доступу : http://www.seinstitute.ru/Files/Veh6-35_Porter.pdf
4. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / [А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, С. Г. Бабенко, Я. Б. Базилюк]. – Офіц. вид. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.